

XVIII
a m ž i a u s
studijos

5

LIETUVOS
Didžioji Kunigaikštystė
Luomas. Pašaukimas. Užsiėmimas

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

XVIII

a m ž i a u s
studijos

5

LIETUVOS

Didžioji Kunigaikštystė

Luomas. Pašaukimas. Užsiėmimas

Sudarytoja

RAMUNĖ ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ

Lietuvos istorijos
institutas

Vilnius
2019

XVIII amžiaus studijos | Eighteenth-Century Studies

Recenzuojamas tęstinis mokslo leidinys, leidžiamas nuo 2014 m. | Peer-reviewed journal published since 2014.

Redakcinė kolegija | Editorial Board

Pirmininkė | Editor-in-Chief

Prof. dr. Ramunė ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ

Lietuvos istorijos institutas

Atsakingasis sekretorius | Editorial Secretary

Dr. Adam STANKEVIČ

Lietuvos istorijos institutas

Dr. Lina BALAIŠYTĖ

Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Prof. dr. Richard BUTTERWICK-PAWLIKOWSKI

Europos koledžas Natoline, Londono universiteto koledžas |

College of Europe, Natolin, University College London

Prof. habil. dr. Jolanta GELUMBECKAITĖ

Frankfurto prie Maino Goethe's universitetas | Goethe-Universität Frankfurt am Main

Doc. dr. Liudas GLEMŽA

Vytauto Didžiojo universitetas

Doc. dr. Robertas JURGAITIS

Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija

Prof. habil. dr. Janina KAMIŃSKA

Varšuvos universitetas, Pedagogikos fakultetas | Uniwersytet Warszawski, Wydział Pedagogiczny

Doc. habil. dr. Ilja LEMEŠKIN

Prahos Karolio universitetas, Baltistikos centras | Univerzita Karlova v Praze

Dr. Andrejus MACUKAS | канд. гіст. н. Андрэй МАЦУК

Baltarusijos mokslų akademijos Istorijos institutas |

Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі

Prof. habil. dr. Dariusz ROLNIK

Katovių Silezijos universitetas | Uniwersytet Śląski w Katowicach

Dr. Gintautas SLIESORIŪNAS

Lietuvos istorijos institutas

Dr. Asta VAŠKELIENĖ

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

Prof. habil. dr. Andrzej B. ZAKRZEWSKI

Varšuvos universitetas, Teisės istorijos institutas | Uniwersytet Warszawski, Wydział Prawa i Administracji

Svetainė internete | Website <http://www.istorija.lt/journals/xviii-amziaus-studijos/>

Redakcinės kolegijos adresas | Contact address

Lietuvos istorijos institutas

Kražių g. 5, 01108 Vilnius, Lietuva

El. paštas smigelskyte.stukiene@gmail.com

Knygos leidybą pagal „Valstybinę lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programą“ finansavo Lietuvos mokslo taryba (sutarties Nr. S-LIP-19-7)

Sponsored by the Research Council of Lithuania

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės

Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

© Sudarymas, Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, 2019

© Straipsnių autoriai, 2019

© Lietuvos istorijos institutas, 2019

ISBN 978-609-8183-64-1

ISSN 2351-6968

TURINYS

- Pratarmė / *Ramunė Šmigelskytė-Stukienė* ... 8
Foreword / *Ramunė Šmigelskytė-Stukienė* ... 12

TARP PAŠAUKIMO IR UŽSIĖMIMO

Andrea Mariani

- Działalność duszpasterska jezuitów w Wilnie: między reformą trydencką a lokalnymi uwarunkowaniami ... 18
Ganytojiška jėzuitų veikla Vilniuje: tarp Tridento reformos ir vietos sąlygų. *Santrauka* ... 43

Jonas Drungilas

- Lietuvos mažesniųjų brolių konventualų provincijos kolektyvinis portretas (XVIII a. antroji pusė – XIX a. pradžia) ... 44
Collective Portrait of the Lithuanian Order of Friars Minor Conventual (late eighteenth–early nineteenth century). *Summary* ... 65

Domininkas Burba

- Livonijos kanauninko, Vilkaviškio klebono Vincento Bakuzičiaus biografija. Keletas XVIII amžiaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės katalikų dvasininko portreto detalių ... 67
Biography of Canon Priest of Livonia, Parish Priest of Vilkaviškis Wincenty Bakuzicz. A Few Strokes to the Portrait of the Eighteenth-Century Roman Catholic Priest of the Grand Duchy of Lithuania. *Summary* ... 81

MOKYMAS. MOKYKLOS. MOKYTOJAI

Aistė Paliušytė

- Dailininkų mokymas Radvilų dvare XVIII amžiuje ... 84
Training of Artists in the Residences of the Radvilas in the Eighteenth Century. *Summary* ... 105

Kazimierz Puchowski

- Pijarskie *Collegium Nobilium* w Wilnie. Korzenie i konteksty ... 107
Vilniaus pijorų *Collegium Nobilium*. Ištakos ir kontekstai. *Santrauka* ... 143

Janina Kamińska

- Szkoły Wydziału Litewskiego w strukturze szkolnej Komisji Edukacji Narodowej ... 144
Lietuvos švietimo apygardos mokyklos Tautinės edukacinės komisijos mokyklų struktūroje. *Santrauka* ... 156

Ewa Kula

Wizytacja Adama Kazimierza Czartoryskiego szkół Wołyńskich i Ukraińskich i jej znaczenie dla Komisji Edukacji Narodowej ... 157
Adomo Kazimiero Čartoriskio atliktos Voluinės ir Ukrainos mokyklų vizitacijos reikšmė Tautinei edukacinei komisijai. *Santrauka* ... 177

Olga Mastianica-Stankevič

Profesinės inteligentijos gimimas: Jono Bobrovskio (1777–1823) gyvenimo ir kūrybos atvejis ... 178
The Birth of Professional Intelligentsia: Case of Jan Bobrowski's (1777–1823) Life and Creation. *Summary* ... 189

LUOMAS. KARJERA. VEIKLA

Valdas Rakutis

Luomas, pašaukimas ir profesija Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kariuomenėje 1775–1794 m. ... 192
Estate, Calling and Profession in the Military of the Grand Duchy of Lithuania in 1775–1794. *Summary* ... 211

Arnaud Parent

Užsienio mokslininko adaptacija Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje: dr. Jeano-Emmanuelio Gilibert'o atvejis ... 212
Adaptation of a Foreign Scientist in the Grand Duchy of Lithuania: Case of Dr Jean-Emmanuel Gilibert. *Summary* ... 228

Lina Balaišytė

Dailininkas XVIII amžiuje: karjeros galimybės ... 229
The Artist in the Eighteenth Century: Career Opportunities. *Summary* ... 252

Rasa Butvilaitė

Architektas XVIII amžiaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės visuomenėje ... 254
Architect in the Society of the 18th Century Grand Duchy of Lithuania. *Summary* ... 270

Auksė Kaladžinskaitė

Giuseppe Fontana – architektas ir bajoras: giminės istorija ... 271
Giuseppe Fontana: Architect and Nobleman: the Family History. *Summary* ... 283

Bernadetta Manys

Wileńscy zarębacze w pierwszej połowie XVIII wieku, czyli historyczne „studium przypadku” ... 284

Vilniaus mėsininkai XVIII a. pirmojoje pusėje, arba istorinis

„atvejo tyrimas“. *Santrauka* ... 299

ANOTACIJOS. RECENZIJOS

Adam Stankevič. *Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo veikla*

XVIII a. antrojoje pusėje, Vilnius, Lietuvos istorijos institutas, 2018. – 527

p. ISBN 978-609-8183-42-9 / *Darius Vilimas* ... 304

Senųjų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kelių aprašymai.

Descriptions of the Old Roads of the Grand Duchy of Lithuania, parengė / prepared by Algirdas Antanas Baliulis, Tomas Čelkis, Vilnius:

Vilniaus universiteto leidykla, 2018, – 430 p. ISBN 978-609-07-0007-5 /

Ramunė Šmigelskytė-Stukienė ... 307

Komisja Edukacji Narodowej 1773–1794, tom II: *Słownik biograficzny*,

redakcja naukowa: Andrzej Meissner, Agnieszka Wałęga, Warszawa:

Oficyna Wydawnicza ASPRA, 2018, – 774 p. ISBN 978-83-754-5848-0 /

Ramunė Šmigelskytė-Stukienė ... 312

Iliustracijų sąrašas ... 317

Asmenvardžių rodyklė ... 319

Vietovardžių rodyklė ... 334

PRATARMĖ

2019 m. spalio 28 d. Profesoriumi Antanui Tylai (1929–2018), vienam žymiausių ir autoritetingiausių Lietuvos istorikų, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos tyrinėtojų, būtų sukakę 90 metų. Atsisveikinome su Profesoriumi praėjusių metų rudenį, išgyvendami skaudžią netektį, tačiau kartu jausdami, kad tvirtai stovime ant Profesoriaus nuosekliai kurto ir profesionaliai suręsto Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Naujųjų laikų istorijos tyrimų pamato. Visą gyvenimą paskyręs Lietuvos praeities tyrimams ir Lietuvos valstybės istoriją matydamas kaip savarankišką subjektą plačiame Europos ir pasaulio raidos kontekste, šį požiūrį Profesorius diegė savo mokiniams, skatindamas į Lietuvos valstybę žvelgti ne kaip į geopolitinių procesų objektą, bet kaip į savarankišką istorijos veikėją, su jos interesais ir sava istorine patirtimi. Imdamasis valstybingumo raidai suprasti svarbių temų, itin neparankių anuometinei sovietinei konjunktūrai, A. Tyla savo darbais siekė objektyvios tiesos, nepasiduodančios istorijos kraipymui. Ne kartą Profesorius yra tvirtinęs, kad istorija, jei ji nėra pajungta išankstinėms nuostatoms ar ideologijai, yra tiek pat tiksli, kiek fizika ar matematika.

Profesorius A. Tylos tyrimų chronologija aprėpė platų XVI–XX a. paskutiniojo dešimtmečio laikotarpį, o jo tyrimų horizontai driekėsi nuo politinių klausimų („Lietuva ir Livonija XVI a. pabaigoje – XVII a. pradžioje“, „1655 m. Kėdainių sutartis“, „Lietuva prie Vasario 16-osios slenksčio“) iki ekonominės valstybės raidos problemų analizės (XVI–XVII a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės išdo istorija), nuo lokalinės istorijos (Alytaus, Anykščių, Merkinės, Dubingių, Kernavės, Kražių, Dieveniškų istorinės praeities bruožų) iki Lietuvos socialinės struktūros tyrimų, inteligentijos raidos, profesionalizacijos procesų, valstietijos istorijos, pramoninkų sluoksnio formavimosi Lietuvoje XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje ir švietimo istorijos klausimų, aptartų 2013 m. paskelbtoje knygoje *Lietuviai ir Lietuvos jaunimas Tartu universitete 1802–1918 metais*¹.

Eidamas Lietuvos istorijos instituto direktoriaus pareigas ir kelis dešimtmečius vadovaudamas jungtinei Vytauto Didžiojo universiteto ir Lietuvos istorijos instituto doktorantūros komisijai, Profesorius sistemingai formavo naujas Lietuvos politinės, socioekonominės ir kultūros raidos tyrimų kryptis, ieškodamas potencialių tyrinėtojų aktualioms problemoms tirti. Būtent Profesoriaus vadovavimo laikotarpiu doktorantūros studijas pradėjo ir sėkmingai baigė didelis būrys Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės XVIII a. istorijos tyrinėtojų, jau beveik du

1 A. Tylos mokslinį kelią išsamiai apžvelgė Ingė Lukšaitė, žr. Ingė Lukšaitė, Antanas Tyla – Lietuvos istorikas, in: *Istorijos akiračiai: skiriama Profesoriaus Antano Tylos 75-mečiui*, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2004, p. 9–26. Pilietiškumo klausimų spektrą, atspindintį Profesoriaus A. Tylos darbuose, išanalizavo Elvyra Usačiovaitė, žr. Elvyra Usačiovaitė, Antanas Tyla apie pilietinės tapatybės kaitą, in: *Vakarykščio pasaulio atgarsiai. Mokslinių straipsnių rinkinys, skirtas Lietuvos valstybės atkūrimo 100-osioms metinėms*, sudarytojai Margarita Matulytė, Romualdas Juzefovičius, Rimantas Balsys, Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2018, p. 210–229.

dešimtmečius kasmet susirenkančių į šios epochos tyrimams skirtas nacionalines ir tarptautines konferencijas bei sudarančių *XVIII amžiaus studijų* autorių branduolį.

Minėdami Profesoriaus A. Tylos devyniasdešimtmečio sukaktį, penktąjį *XVIII amžiaus studijų* tomą skiriame šviesiam šio iškilaus mokslininko atminimui. Turinio prasme į leidinį sugulę straipsniai jokių būdu nesiekia aprėpti viso Profesoriaus plėtotų tyrimų spektro. Pasirinktas tik vienas aspektas – Lietuvos visuomenės struktūros analizė ir jos kaitos problemos, apibrėžiamos plačiai suvokiama profesionalizacijos sąvoka.

Leidinio ašį sudaro trys kertinės sąvokos – *luomas, pašaukimas, užsiėmimas*, per kurias žvelgiama į XVIII a. vykusias socialines slinktis. Akivaizdu, kad ankstyvųjų Naujųjų laikų epochoje viduramžiška trijų luomų teorija nebetenkino visuomenės poreikių. Iro šimtmečius gyvavusi socialinių padėčių hierarchija, bajorą kaip gynėją keitė bajoras – žemvaldys-ūkininkas ir bajoras – valstybės tarnautojas, plėtėsi naujosios bajorijos institutas. Greta tradicinių luomų formavosi visuomenės sluoksniš, kuriam įgytas išsilavinimas suteikė gebėjimą naudotis intelektualų sukurtos kultūros įrankiais kasdieniniame gyvenime bei leido pasiekti aukštesnes pozicijas, nei galėjo laiduoti kilmė ar paveldėta nuosavybė. Šie žmonės sudarė įvairių sričių administracijos, teisėsaugos, politikos, diplomatijos, švietimo sistemos atramą.

XVIII a. Vakarų Europoje ryškėjantys modernizacijos procesai dar labiau spartino luominės struktūros irimą, vidinius tradicinių grupių pokyčius ir naujų socialinių grupių susidarymą. Šias grupes siejo ne bendra socialinė kilmė, bet bendri interesai, patirtys ir raiškos būdai, naujos vertybinės nuostatos ir elgesio modeliai. Naujiems elgesio modeliams susiformuoti neabejotinos įtakos turėjo edukacinėje sistemoje vykę pokyčiai: Apšvietos epochos idėjas atliepiančių švietimo institucijų formavimasis ir mokymo turinio kaita.

Kaip visuomenės modernizacijos procesai reiškėsi (ar / jei reiškėsi) XVIII a. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje? Kaip kito bajorų, dvasininkų, miesto gyventojų socialinė padėtis? Kokius individualios karjeros kelius suteikdavo išsilavinimas ir kaip formavosi profesinė inteligentija? Kiek spartūs buvo amato virsmo profesija procesai? Šie ir kiti klausimai aptariami keturiolikoje leidinyje publikuojamų mokslinių straipsnių, tarpdalykinio žvilgsniu žvelgiančių ne tik į XVIII a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės, bet ir visos Abiejų Tautų Respublikos visuomenę.

Pirmoji leidinio dalis, pavadinta „Tarp pašaukimo ir užsiėmimo“, skirta dvasininkų luomo istorijai aptarti. Joje publikuojami straipsniai, aprėpiantys kolektyvinius ir individualius dvasininkų portretus bei atskleidžiantys įvairialypius dvasininkų veiklos aspektus. Vilniaus jėzuitų ganytojiška veikla plačiame Katalikų Bažnyčios potridentinio atsinaujinimo kontekste aptariama italų mokslininko Andrea Mariani'io straipsnyje. Autorius įrodo, kad Vilniuje veikę Jėzaus draugijos nariai išliko atviri gilias šaknis įleidusioms vietos religingumo apraiškoms ir prisidėjo stiprindami lokalinį šv. Kazimiero kultą, to meto visuomenės akivaizdžiai

tapatintą su Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybingumu. Dėl aktyvios ganytojiškos veiklos šio ordino vienuoliai sulaukė ne tik bajorijos ir didikų palaiškymo, bet ir pasiturinčių miestiečių paramos.

Jonas Drungilas, remdamasis išsamia archyvinių šaltinių analize, pateikia kolektyvinį XVIII a. antrosios pusės – XIX a. pradžios Lietuvos mažesniųjų brolių konventualų provincijos narių portretą. Parodoma, kad specifinį pranciškonų konventualų socialinį identitetą lėmė bajorijos dominavimas šioje vienuolijoje. Tik 7 proc. vienuolių buvo kilę iš miestiečių, apie 9 proc. sudarė vienuoliai, kilę iš valstiečių. Tokią socialinę sudėtį nulėmė giminstės ryšiai ir pačių pranciškonų patrauklumas to meto bajorijai.

Individualią dvasininko karjerą tyrimo objektu pasirinkęs Domininkas Burba atskleidžia naujus Livonijos kanauninko, Vilkaviškio klebono Vincento Bakuzičiaus (*Wincenty Bakuzicz*) biografijos bruožus. Straipsnyje išryškinama su religinėmis praktikomis mažai susijusi XVIII a. antrosios pusės Lietuvos dvasininko veikla: aktyvus išitraukimas į politinius šalies įvykius, šnipinėjimas, politinės intrigos, nesibaigiantys teismo procesai, kaltinimai vagystėmis ir kita.

Antroje leidinio dalyje „Mokymas, mokyklos, mokytojai“ susitelkiama į edukacinėje sistemoje vykusius pokyčius iki Tautinės edukacinės komisijos įsteigimo ir šios Komisijos veiklos laikotarpiu, aptariamas skirtingų profesinių grupių mokymas, parodoma, kad išsilavinimas buvo tas pagrindas, kuris padėjo siekti aukštesnių pozicijų, nei galėjo laiduoti kilmė ar paveldėta nuosavybė. Į XVIII a. tapytojų ir skulptorių profesinio rengimo problemas išgilinusi dailės istorikė Aistė Paliušytė atskleidžia socialines dailininkų mokymo prielaidas, jo įteisinimą, organizavimą ir kontrolę. Kunigaikščių Radvilų dvaras pristatomas kaip vienas iš svarbių dailės mokymo centrų XVIII a. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje.

1756 m. Vilniuje veiklą pradėjusios pijorų kolegijos (*Collegium Nobilium*) ištakos ir steigimo kontekstai išsamiai aptariami lenkų švietimo istoriko Kazimierzo Puchowskio straipsnyje. Tautinės edukacinės komisijos veiklos laikotarpio švietimo sistemos pokyčiams skirtuose straipsniuose pristatoma Lietuvos apygardos vidurinių mokyklų, veikusių Gardine, Vilniuje, Balstogėje, Vyšniave, Pastovyse, Valkaviske, Merkinėje, Lydoje ir Ščiutine, veikla, aptariamas mokytojų korpusas, mokinių sudėtis, mokymo programos įgyvendinimo problemos, mokymo sėkmės ir nesėkmės (Janina Kamińska), parodoma 1780 m. Adomo Kazimiero Čartoriskio (*Adam Kazimierz Czartoryski*, 1734–1823) atliktos Ukrainos ir Podolės žemių mokyklų vizitacijos reikšmė organizuojant Tautinės edukacinės komisijos veiklą visoje Abiejų Tautų Respublikoje (Ewa Kula).

Olgos Mastianicos-Stankevič tyrime, pasitelkus Vilniaus universiteto Literatūros ir laisvųjų menų skyriaus auklėtinio Jono Bobrovskio (*Jan Bobrowski*, 1777–1823) gyvenimo ir kūrybos atvejį, nagrinėjama, kaip formavosi pirmoji profesinės inteligentijos karta Lietuvoje. Autorė atskleidžia, kad J. Bobrovskis gyvenimo kelią pasirinko vadovaudamasis savo pašaukimu. Pedagoginė veikla padėjo jam ne tik realizuoti intelektualines aspiracijas, bet ir užsitikrinti materialinę gerovę.

J. Bobrovskis reprezentavo naują, luominei struktūrai nepriklausančią grupę, kuri kūrė savo lūkesčius atitinkančią asmeninę aplinką.

Trečiojoje knygos dalyje „Luomas, karjera, veikla“ nagrinėjama skirtingus visuomenės luomus atstovaujančių asmenų bei socialinių grupių narių veikla, karjeros galimybės, parodomos neprivilegijuoto luomo atstovų pastangos, jiems pasiekus tam tikrą profesionalumo lygį, peržengti kilmės nulemtus socialinius rėmus.

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kariuomenės raida luominės santvarkos, pašaukimo ir profesionalumo požiūriu atskleidžiama karo istorijos tyrinėtojo Valdo Rakučio straipsnyje. Prancūzų mokslininkas Arnaud Parent, remdamasis Jeano-Emmanuelio Gilibert'o ir Abiejų Tautų Respublikos valdovo Stanislovo Augusto korespondencija, parodo sudėtingą užsienio mokslininko adaptaciją XVIII a. antrosios pusės Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje.

XVIII a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės dailininkų karjeros galimybes išanalizavusi dailės istorikė Lina Balaišytė prieina prie išvados, kad to meto visuomenėje dailininkai priklausė savitam tarpluominiam sluoksniui, kuriame ryškėjo dideli išsilavinimo, socialinės ir ekonominės padėties skirtumai. Šias išvadas patvirtina leidinyje skelbiami architektūros istorijos tyrinėtojų tyrimai: remdamasi italų kilmės architekto Giuseppe'ės Fontanos asmeninio ir profesinio gyvenimo pavyzdžiu Auksė Kaladžinskaitė atskleidžia išskirtinę XVII a. pabaigoje Abiejų Tautų Respublikoje įsikūrusių Fontanų giminės narių asimiliavimosi ir polonizavimosi istoriją. Autorė parodo, kaip šeimos narių padėtis ir siekimas priklausyti privilegijuotųjų luomui paveikė G. Fontanos asmeninį ir profesinį gyvenimą. Luominių architekto ir bajoro ryšių ir tarpluominių slinkčių klausimai gvildenami architektūros istorikės Rasos Butvilaitės tyrime, atskleidžiančiame šios socialinės grupės narių karjeros galimybes.

Trečioji knygos dalis baigiama miestiečių luomo tyrimams skirtu lenkų mokslininkės Bernadettos Manys straipsniu. Kruopščiai išanalizavusi vienos iš profesinių miestiečių grupių šaltinius, autorė pateikia apibendrintą Vilniaus mėsininkų-gyvuolių skerdikų charakteristiką. Pirmą kartą istoriografijoje Vilniaus gyvuolių skerdikų grupė pristatoma kaip savita mikrovisuomenė, veikusi miesto struktūroje kaip didelė šeima ir siekusi įvairiais būdais apsaugoti savo profesines teises.

Pentrajame *XVIII amžiaus studijų* tome skelbiami skirtingų sričių tyrinėtojų žvilgsniai į Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės socialines grupes, jų struktūrą bei atskirų individų profesinę raišką, pasitelkiant luomo, pašaukimo ir užsiėmimo kategorijas, sudaro galimybes užčiuopti, kaip ir kokiame kontekste brendo visuomenė, kuri profesinę karjerą, o ne socialinę kilmę ėmė vertinti kaip žmogaus asmeninės sėkmės rodiklį.

Ramunė Šmigelskytė-Stukienė
Vilnius, 2019 m. rugpjūtis